

Tematizare semantico-pragmatică în *Cartea Psalmilor*

Monica TIMOFTE

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
monica.timofte@litere.usv.ro

Abstract: Our work aims to identify a semantic-pragmatic explanation for the manifestation of a type of syntactic discontinuity that appears in pragmatic/indexical language, consisting in the grammatical disagreement between the relative-subject of the attributive sentence and the predicate of the sentence it introduces. The analytical excursion has as factual material *The Book of Psalms* (Dumitru Cornilescu Version).

Keywords: *syntactic discontinuity, semantic analysis, pragmatic meaning, theme vs. rheme, discourse analysis, topicalization.*

§01. Prezentul articol reprezintă prima parte dintr-un studiu mai amplu ce urmărește identificarea, prin metoda inductivo-deductivă, a unei explicații semantico-pragmatice pentru manifestarea unui tip de discontinuitate sintactică, a cărui ocurență are o frecvență ridicată în limbajul pragmatic/indexical (Benveniste 1966: 252). Discontinuitatea în atenție aici constă în dezacordul gramatical dintre relativul-subiect al propoziției atributive și predicatul propoziției pe care acesta o introduce. Excursul analitic are ca material faptic *Cartea Psalmilor* (RMNN¹).

Părțile componente ale studiului nostru își propun să urmărească, pe rând, următoarele aspecte: necesitatea analizei interdisciplinare a faptelor de limbă (§02), poziția noastră cu privire la definirea ideii de discontinuitate în limbă (§03), descrierea focalizată a tipului de discontinuitate ce face obiectul de investigație al acestui studiu, cu ilustrarea fenomenului în cauză prin texte preluate din *Cartea Psalmilor* (§04), urmînd ca în partea a doua a studiului să urmărim situarea fenomenului lingvistic al discontinuității semantico-sintactice în limba română în context romanic (§05), identificarea originii acestui fapt de limbă (§06) și propunerea unei explicații posibile pentru fenomenul în cauză (§07).

§02. Necesitatea *analizei interdisciplinare* a limbii este impusă de existența resturilor de analiză, pe care gramatica clasică nu le poate interpreta convenabil, din cauza limitărilor inerente oricărei perspective de cercetare. În analiza limbii, e necesară împletirea punctelor de vedere venind din varii paliere ale limbii pentru a interpreta un fenomen lingvistic care este în același

---

¹ <https://www.biblegateway.com/passage/?search=psalm%201&version=RMNN>.

timp sintactic, semantic, pragmatic, fonetic etc. Vom apela, de aceea, în descrierea fenomenului lingvistic al discontinuității, la o perspectivă care împletește trei direcții de cercetare ce se află în relații de intercondiționare și solidaritate reciprocă: direcția sintactică, cea pragmatică și cea semantică.

Direcția *sintactică*, cea care fundamentează identificarea tipurilor de discontinuitate *structurală*, reclamă adesea și apelul la analiza transfrastică, deoarece, nu de puține ori, fenomenul discontinuității e justificabil din perspectiva relațiilor cu contextul verbal anterior. În configurația discursivă globală, fiecare act de limbaj apare ca intervenție inițiativă sau reactivă, iar rupturile în enunțuri sînt cauzate de fenomene care, în opinia unor lingviști, aparțin exclusiv gramaticii discursului (Ronat 1979: 114). Sîntem, însă, de părere că absolutizarea unei analize de perspectivă conduce la rezultate parțiale. De aceea optăm pentru o coroborare a criteriilor.

Perspectiva *pragmatică* așază discuția despre discontinuitatea structurilor lingvistice în *contextul spațial, temporal sau socio-cultural*, urmărind *relația* informației lingvistice cu *utilizatorii* și cu *circumstanțele* (Morris 1981: 12-14). Căci, pe lângă informația lingvistică, enunțul vehiculează și o informație nelingvistică, contextuală, determinată de coordonatele *ego – tu – hic – nunc*. Astfel încît, un enunț de tipul:

E cald în cameră.

poate comunica acte de limbaj indirect realizate, ca:

- *Deschide geamul, te rog!;*
- *E o temperatură bună în cameră;*
- *Cine a făcut focul? etc.*

Direcția *semantică* completează cele două perspective amintite mai sus: *semnificația* fiind rezultatul relațiilor semantico-sintactice² și pragmatice care se stabilesc între unitățile unei propoziții sau ale unei fraze. În mod implicit, diferitele modalități de structurare a relațiilor dintre unitățile semantico-sintactice conduc la actualizarea unor semnificații diferite, chiar atunci cînd unitățile componente a două propoziții diferite sînt aceleași:

*Haina face omul.
Omul face haina.*

În același timp, calitatea de unitate sintactică a unui cuvînt, posibilitățile lui combinatorii (expansiunea la nivel sintagmatic și frastic) și funcția sintactică a cuvîntului (cuvintele neflexibile cum sînt adverbele circumstanțiale de mod, timp, loc etc., la care sensul reprezintă o marcă a funcției lor), toate acestea sînt condiționate de *sens*.

§03. *Discontinuitatea* în limbă este un fenomen complex prin care înțelegem, în sens larg, *absența continuității*. Aceasta acționează asupra tuturor palierelor limbii, ca abatere de la normă, ceea ce înseamnă că fenomenul

² Cf. "Sintaxa operează cu unități sintactice marcate printr-un sens, iar semantica operează cu unități semice a căror semnificație se actualizează numai în context." (Diaconescu 1995: 41).

discontinuității poate fi de ordin fonetic, lexematic, morfematic, sintactic și transfrastic sau textual. Poate exista ca fenomen intrinsec limbii, preexistent discursului, deci cu manifestare sistematică, dar și ca realizare ocazională, cauzată de anumite variabile extralingvistice, cum ar fi: circumstanțele producerii discursului, competența discursivă a locutorului, natura relației acestuia cu interlocutorul etc.

ȘO4. Între tipurile de discontinuitate posibile în limbă, urmărim, în această lucrare un tip de discontinuitate ce apare la nivel sintactic și care se manifestă ca abatere de la norma acordului predicatului cu subiectul său în propozițiile subordonate introduse prin pronume relative. În structurile continue, în care norma e actualizată, deci, cu regularitate, pronumele relativ, asemenea oricărui pronume nepersonal sau substantiv, impune verbului-predicat cu care intră în raport de interdependență, persoana a III-a. Acest tip de acord în persoană se regăsește atât în varianta literară, cât și în cea populară a limbii române, atunci când realitatea la care trimite relativul nu se identifică cu “*réalité du discours*” (Benveniste 1966: 251-258), adică nu vizează locutorul sau interlocutorul, ca în exemplele de mai jos:

*Lingușirea este plata anticipată a trădării care ți se pregătește.
Butoaiele care sînt goale fac gălăgie multă.
Omul care-i rău seamănă cu cărbunele: dacă nu te arde, te murdărește.*

În cadrul limbajului indexical sau pragmatic, în texte ce includ odată cu semnele lingvistice și pe interactanți, se manifestă un alt tip de acord în persoană, care reprezintă o abatere de la norma descrisă mai sus, așa cum arătăm în continuare:

*Om liber și care nu prețuia deloc banul, obișnuit să respir marile vijelii
ale vieții cari mătură miasele naturii, nu întârziam în casa asta – unde totul era
viciat de egoism și de prostie – decât pentru aceea care năzuia din toate puterile ei
către libertate. (Panait Istrati, Chira Chiralina)*

*Dar pe tine, care nu ești pisică, oare cum te cheamă, fiară urâtică?
(Nina Cassian, Capcana)*

*– Preaînălțate împărate, am auzit că oarecine s-ar fi lăudat către măria-ta că
el ar fi ucis pe balaur. Nu e adevărat, măria-ta, eu sunt acela care l-am omorât.
(Petre Ispirescu, Balaurul cel cu șapte capete)*

Așa cum se poate observa, predicatul propoziției atributive este pus în relație semantico-sintactică cu numele din propoziția regentă, iar nu cu subiectul din limitele proprii sale propoziții.

Acest tip de acord poate fi urmărit și în *Cartea Psalmilor*, unde, din 560 de ocurențe ale propoziției atributive introduse prin pronume relativ, 23 reprezintă cazuri de manifestare a discontinuității semantico-sintactice descrise mai sus. Notăm, în continuare, faptele de limbă identificate în Biblia online, traducerea Dumitru Cornilescu (RMNN):

*1) Ah, pune odată capăt răutății celor răi
și întărește pe cel neprihănit,
Tu, care cercetezi inimile și răunchii,*

Dumnezeule drept!
 (Ps. 7:9)

2) *Arată-Ți bunătatea Ta cea minunată,
 Tu, care scapi pe cei ce caută adăpost
 și-i izbăvești de potrivnicii lor prin dreapta Ta!*
 (Ps. 17:7)

3) *Luați seama dar, voi, care uitați pe Dumnezeu,
 ca nu cumva să vă sfâșii și să nu fie nimeni să vă scape.*
 (Ps. 50:22)

4) *Ci tu, pe care te socoteam una cu mine,
 tu, frate de cruce și prieten cu mine!
 Noi, care trăiam împreună într-o plăcută prietenie
 și ne duceam împreună cu mulțimea în Casa lui Dumnezeu!*
 (Ps. 55:13-14)

5) *Cine mă va duce în cetatea întărită?
 Cine mă va duce la Edom?
 Oare nu Tu, Dumnezeule, care ne-ai lepădat
 și nu mai ieși, Dumnezeule, cu oștirile noastre?*
 (Ps. 60:10)

6) *Te laudăm, Dumnezeule, Te laudăm;
 noi, care chemăm Numele Tău,
 vestim minunile Tale!*
 (Ps. 75:1)

7) *Ia aminte, Păstorul lui Israel,
 Tu, care povățuiești pe Iosif ca pe o turmă!
 Arată-Te în strălucirea Ta, Tu, care șezi pe heruvimi!*
 (Ps. 80:1)

8) *Eu sunt Domnul Dumnezeul tău,
 care te-am scos din țara Egiptului;
 deschide-ți gura larg și ți-o voi umple!*
 (Ps. 81:10)

9) *Tu, care ești scutul nostru, vezi, Dumnezeule,
 și privește fața unsului Tău!*
 (Ps. 84:9)

10) *Binecuvâțați pe Domnul, îngerii Lui,
 care sunteți tari în putere, care împliniți poruncile Lui
 și care ascultați de glasul cuvântului Lui!*
 (Ps. 103:20)

11) *Binecuvâțați pe Domnul, toate oștirile Lui,
 robii Lui, care faceți voia Lui!*
 (Ps. 103:21)

12) *Cine mă va duce în cetatea întărită?
 Cine mă va duce la Edom?
 Oare nu Tu, Dumnezeule, care ne-ai lepădat
 și care nu vrei să mai ieși, Dumnezeule, cu oștirile noastre?*
 (Ps. 108:10-11)

13) *La Tine îmi ridic ochii,
la Tine, care locuiești în ceruri.*
(Ps. 123:1)

14) *Iată, binecuvântați pe Domnul, toți robii Domnului,
care stați noaptea în Casa Domnului!*
(Ps. 134:1)

15) *Lăudați pe Domnul!
Lăudați Numele Domnului,
lăudați-L, robi ai Domnului,
care stați în Casa Domnului,
în curțile Casei Dumnezeului nostru!*
(Ps. 135:1-2)

16) *Tu, care dai împăraților biruința,
care ai scăpat de sabia ucigașă pe robul Tău David,
izbăvește-mă și scapă-mă din mâna fiilor celui străin,
a căror gură spune neadevăruri
și a căror dreaptă este o dreaptă mincinoasă!...*
(Ps. 144:10-11)

17) *Lăudați-L, cerurile cerurilor
și voi, ape, care sunteți mai presus de ceruri!*
(Ps. 148:4)

18) *Lăudați pe Domnul de jos, de pe pământ,
Balauri de mare și adâncuri toate,
foc și grindină, zăpadă și ceață,
vânturi năprasnice, care împliniți poruncile Lui*
(Ps. 148:7-8)

Acest tip de dezacord formal în persoană între verbul-predicat și relativul-subiect reprezintă o structură generalizată în limba română și se manifestă în mod tipic (Benveniste 1966: 251-258) în două tipuri de enunțuri:

- cu pronume relativ-subiect într-o propoziție atributivă, având ca regent un cuvânt ce trimite la persoana I sau a II-a;
- cu pronume relativ-subiect într-o propoziție subiectivă pe care o introduce și unde substituie pe locutor sau pe interlocutor.

În *Cartea Psalmilor*, pronumele relativ apare în situația descrisă mai sus doar în calitate de conector al propozițiilor atributive. În astfel de contexte, verbul-predicat sau din structura predicatului se acordă nu cu „forma” pronumelui-relativ subiect, ci cu „conținutul” acestuia, adică cu realitatea desemnată de termenul substituit (cu regentul). Acest fapt justifică, în opinia lui C. Dimitriu, desemnarea acestei abateri de la normă prin sintagma „acord la distanță” (Dimitriu 1982: 213, nota 134). Discontinuitatea avută în vedere presupune, potrivit acestei viziuni, „o structură ipotetică [...], în cadrul căreia relativul să aibă valoare adjectivală pe lângă pronumele personal repetat, care este *dispensabil* în actul comunicării [...]” (Dimitriu 1991: 33). Mai exact, refacerea structurii date prin structura inițială, ipotetică, ar fi următoarea: 1) Tu, *care* (Tu) cercetezi inimile și rărunchii... 2) Tu, *care* (Tu) scapi pe cei ce caută adăpost [...] 3) voi, *care* (voi) uitați pe Dumnezeu [...] etc.

Regentul pronumelui relativ, în astfel de enunțuri, poate fi: a) sau un pronume personal de persoana I ce desemnează locutorul sau o colectivitate în numele căreia vorbește locutorul (ex. 4, 6, 8); sau b) un pronume personal de persoana a doua, ce desemnează interlocutorul (individ sau colectivitate) sau care este întrebuințat cu valoare generală (ex. 1-3, 5, 7, 9, 10-18).

* * *

La fel ca orice pronume nepersonal sau substantiv, pronumele relativ impune verbului-predicat în cadrul relației de inerență, persoana a III-a. Norma acordului formal și semantic în persoană se manifestă în limba literară și populară în condițiile în care relativul-subiect nu vizează locutorul sau interlocutorul.

În limbajul pragmatic, în contexte în care realitatea la care trimite relativul vizează pe interactanții actului de comunicare, desemnați prin persoana I (locutorul) sau a II-a (interlocutorul), se manifestă un alt tip de acord, care reprezintă o abatere în raport cu norma enunțată anterior: acordul (semantic) la distanță.

Din punctul de vedere al circulației, abaterea de la norma descrisă aici este generalizată, prezentă atât în varianta literară a limbii, cât și în cea populară. Am identificat în acest prim articol ocurențele acordului (semantic) la distanță în *Cartea Psalmilor*, împreună cu necesitatea de a propune o interpretare interdisciplinară pentru fenomenul în cauză

Care este originea acestui tip de abatere de la normă în limba română, cât de singular este acest fenomen în context romanic și care sînt resorturile ce au condus la generalizarea acestui tip de discontinuitate în limba română, acestea sînt întrebări la care ne propunem să răspundem într-un studiu ulterior.

BIBLIOGRAFIE

- Benveniste 1966: Emile Benveniste, *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Gallimard.
 Diaconescu 1995: Ion Diaconescu, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Enciclopedică.
 Dimitriu 1982: C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iași, Junimea.
 Dimitriu 1991: C. Dimitriu, „Gramatica și limba vorbită”, în „Revista de lingvistică și știință literară”, nr. 2, pp. 31-36
 Merlan 1998: Aurelia Merlan, *Sintaxa și semantica-pragmatica limbii române vorbite. Discontinuitatea*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1998
 Morris 1974: Charles Morris, “Fondements de la theorie des signes”, în “Langages”, 35, pp. 15-21 (versiune franceză după “Foundations of the Theory of signes”, in “International Encyclopaedia of Unifies Sciences” 1/2, University of Chicago Press, Chicago, 1938)
 Morris 1981: Charles Morris, “Semiotic and Scientific Empiricism”, *apud* François Recanti, *Les énoncés performatifs*, Paris, Minuit, pp. 12-14.
 Recanti 1981: François Recanti, *Les énoncés performatifs*, Paris, Minuit, 1981
 RMNN: *Biblia*, traducere D. Cornilescu, 1924 (revizuită 2010, 2014), disponibil online: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=psalm%201&version=RMNN>.
 Ronat 1979: Mitsou Ronat, “Pronoms topiques et pronoms distinctifs”, în “Langue française”, 44, pp. 106-129.